

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ഷഷ്ഠാങ്കനൃപേഷോഭാധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ഷഷ്ഠാസ്കന്ധേ ഷോഡശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ ദേവജ്ഞി രാജൻ സമ്പരേതം നൃപാത്മജം |
ദർശയിത്യേതി ഹോവാച ജ്ഞാതീനാമനുശോചതാം || 1 ||

നാരദ ഉവാച

ജീവാത്മൻ പശ്യ ഭദ്രം തേ മാതരം പിതരം ച തേ |
സുഹൃദോ ബാന്ധവാസ്തപ്താഃ ശുചാ ത്വത്കൃതയാ ഭൃശം || 2 ||

കലേവരം സ്വമാവിശ്യ ശേഷമായുഃ സുഹൃദ്യുതഃ |
ഭുങ്ക്ഷ്യ ഭോഗാൻ പിതൃപ്രത്താനധിതിഷ്ഠ നൃപാസനം || 3 ||

ജീവ ഉവാച

കസ്മിഞ്ജൻമന്യമീ മഹ്യം പിതരോ മാതരോഭവൻ |
കർമ്മഭിർഭ്രാമ്യമാണസ്യ ദേവതിര്യങ്നൃയോനിഷു || 4 ||

ബന്ധുജ്ഞാത്യരിമധ്യസ്ഥമിത്രോദാസീനവിദ്വിഷഃ |
സർവ ഏവ ഹി സർവേഷാം ഭവന്തി ക്രമശോ മിമഃ || 5 ||

യഥാ വസ്തുനി പൺയാനി ഹേമാദീനി തതസ്തതഃ |
പര്യടന്തി നരേഷ്ചവം ജീവോ യോനിഷു കർതൃഷു || 6 ||

നിത്യസ്യാർഥസ്യ സംബന്ധോ ഹ്യനിത്യോ ദൃശ്യതേ നൃഷു |
യാവദ്യസ്യ ഹി സംബന്ധോ മമത്വം താവദേവ ഹി || 7 ||

ഏവം യോനിഗതോ ജീവഃ സ നിത്യോ നിരഹങ്കൃതഃ |
യാവദ്യത്രോപലഭ്യേത താവത്ത്വത്വം ഹി തസ്യ തത് || 8 ||

ഏഷ നിത്യോഽവ്യയഃ സൂക്ഷ്മ ഏഷ സർവാശ്രയഃ സ്വദൃക് |
ആത്മമായാഗുണൈർവിശ്വമാത്മാനം സൃജതി പ്രഭുഃ || 9 ||

ന ഹ്യസ്യാതിപ്രിയഃ കശ്ചിന്നാപ്രിയഃ സ്വഃ പരോഽപി വാ |
ഏകഃ സർവധിയാം ദ്രഷ്ടാ കർതൃണാം ഗുണദോഷയോഃ || 10 ||

നാദന്ത ആത്മാ ഹി ഗുണം ന ദോഷം ന ക്രിയാഫലം |
ഉദാസീനവദാസീനഃ പരാവരദൃഗീശ്വരഃ || 11 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യുദീര്യ ഗതോ ജീവോ
ജ്ഞാതയസ്തസ്യ തേ തദാ |
വിസ്ഥിതാ മുമുചുഃ ശോകം
ചരിത്ത്വാഽത്മസ്നേഹശൃംഖലാം || 12 ||

നിർഹൃത്യ ജ്ഞാതയോ ജ്ഞാതേർ -
ദേഹം കൃത്യാചിതാഃ ക്രിയാഃ |
തത്യജൂർദുസ്ത്യജം സ്നേഹം
ശോകമോഹഭയാർതിദം || 13 ||

ബാലാഘ്നോ വ്രീഡിതാസ്തത്ര ബാലഹത്യാഹതപ്രഭാഃ |
ബാലഹത്യാവ്രതം ചേരുർബ്രാഹ്മണൈര്യന്നിരൂപിതം |
യമുനായാം മഹാരാജ സ്മരന്ത്യാ ദ്വിജഭാഷിതം || 14 ||

സ ഇതഥ പ്രതിബുദ്ധാത്മാ ചിത്രകേതുർദ്വിജോക്തിഭിഃ |
ഗൃഹാന്ധകുപാന്നിഷ്ടക്രാന്തഃ സരഃപങ്കാദിവ ദ്വിപഃ || 15 ||

കാലിന്ദ്യാം വിധിവത് സ്നാത്വാ കൃതപുഞ്ജയജലക്രിയഃ |
മൗനേന സംയതപ്രാണോ ബ്രഹ്മപുത്രാവവന്ദത || 16 ||

അഥ തസ്മൈ പ്രപന്നായ ഭക്തായ പ്രയതാത്മനേ |
ഭഗവാനാരദഃ പ്രീതോ വിദ്യാമേതാമുവാച ഹ || 17 ||

ഓം നമസ്തുഭ്യം ഭഗവതേ വാസുദേവായ ധീമഹി |
പ്രദ്യുമ്നായാനിരുദ്ധായ നമഃ സങ്കർഷണായ ച || 18 ||

നമോ വിജ്ഞാനമാത്രായ പരമാനന്ദമൂർതയേ |
ആത്മാരാമായ ശാന്തായ നിവൃത്തദ്വൈതദ്യുഷ്ടയേ || 19 ||

ആത്മാനന്ദാനുഭൂത്യൈവ നൃസന്തശക്ത്യൂർമയേ നമഃ |
ഹൃഷീകേശായ മഹതേ നമസ്തേ വിശ്വമൂർതയേ || 20 ||

വചസ്പുപരതേപ്രാപ്യ യ ഏകോ മനസാ സഹ |
അനാമരൂപശ്ചിൻമാത്രഃ സോഽവ്യാന്നഃ സദസത്പരഃ || 21 ||

യസ്മിന്നിദം യതശ്ചേദം തിഷ്ഠത്യപ്യേതി ജായതേ |
മൃൺമയേഷ്വിവ മൃജ്ജാതിസ്തസ്തസ്മൈ തേ ബ്രഹ്മണേ നമഃ || 22 ||

യന്ന സ്വപുശന്തി ന വിദുർമനോബുദ്ധീന്ദ്രിയാസവഃ |
അന്തർബഹിശ്ച വിതതം വ്യോമവത്തന്നതോഽസ്ഥൂഹം || 23 ||

ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണമനോധിയോഽമീ
യദംശവിധാഃ പ്രചരന്തി കർമസു |
നൈവാന്യദാ ലോഹമിവാപ്രതപ്തം
സ്ഥാനേഷു തദ് ദ്രഷ്ടുപദേശമേതി || 24 ||

ഓം നമോ ഭഗവതേ മഹാപുരുഷായ മഹാനുഭാവായ
 മഹാവിദ്യതിപതയേ സകലസാത്വതപരിവൃദ്ധ -
 നികരകരകമലകുഡ്മലോപലാലിതചരണാ -
 രവിനയുഗല പരമപരമേഷ്ഠിന്നമസ്തേ || 25 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
 ഭക്തായൈതാം പ്രപന്നായ വിദ്യാമാദിശ്യ നാരദഃ |
 യയാവംഗിരസാ സാകം ധാമ സ്വായംഭുവം പ്രഭോ || 26 ||

ചിത്രകേതുസ്തു വിദ്യാം താം യഥാ നാരദഭാഷിതാം |
 ധാരയാമാസ സപ്താഹമബ്ദക്ഷഃ സുസമാഹിതഃ || 27 ||

തതശ്ച സപ്തരാത്രാന്തേ വിദ്യയാ ധാര്യമാണയാ |
 വിദ്യാധരാധിപത്യം സ ലേഭ്യപ്രതിഹതം നൃപഃ || 28 ||

തതഃ കതിപയാഹോദിർവിദ്യയേദ്ധമനോഗതിഃ |
 ജഗാമ ദേവദേവസ്യ ശേഷസ്യ ചരണാന്തികം || 29 ||

മൃണാലഗൗരം ശിതിവാസസം സ്മര -
 ത്കിരീടകേയൂരകടിത്രകങ്കണം |
 പ്രസന്നവക്ത്രാരുണലോചനം വൃതം
 ദദർശ സിദ്ധേശ്വരമണ്ഡലൈഃ പ്രഭും || 30 ||

തദുർശനധ്വസ്തസമസ്തകിൽബിഷഃ
 സ്വച്ഛാമലാന്തഃ കരണോദ്യയാൻമുനിഃ |
 പ്രവൃദ്ധഭക്ത്യാ പ്രണയാശ്രുലോചനഃ
 പ്രഹൃഷ്ടരോമാനമദാദിപുരുഷം || 31 ||

സ ഉത്തമശ്ലോകപദാബ്ജവിഷ്ഠരം
 പ്രേമാശ്രുലേശൈരുപമേഹയൻമുഹൂഃ |

പ്രേമോപരുദ്ധാഖിലവർണനിർഗമോ

നൈവാശകത്തം പ്രസമീഡിതും ചിരം || 32 ||

തതഃ സമാധായ മനോ മനീഷയാ

ബഭാഷ ഏതത്പ്രതിലബ്ധവാഗസൗ |

നിയമ്യ സർവേന്ദ്രിയബാഹ്യവർത്തനം

ജഗദ്ഗുരും സാത്വതശാസ്ത്രവിഗ്രഹം || 33 ||

ചിത്രകേതുരുവാച

അജിത ജിതഃ സമമതിഭിഃ സാധുഭി -

ർഭവാൻ ജിതാത്മഭിർഭവതാ |

വിജിതാസ്തേപി ച ഭജതാമകാമാത്മനാം

യ ആത്മദോഷികരുണഃ || 34 ||

തവ വിഭവഃ ഖലു ഭഗവൻ

ജഗദുദയസ്ഥിതിലയാദീനി |

വിശ്വസൃജസ്തേഽശാംശാസ്തത്ര

മൃഷാ സ്പർധന്തേ പൃഥഗഭിമത്യാ || 35 ||

പരമാണുപരമമഹതോസ്ത്വ -

മാദ്യന്താന്തരവർതീ ത്രയവിധുരഃ |

ആദാവന്തേപി ച സത്താനാം

യദ് ധ്രുവം തദേവാന്തരാലേപി || 36 ||

ക്ഷിത്യാദിഭിരേഷ കിലാവൃതഃ

സപ്തഭിർഭശഗുണോത്തരൈരണ്ഡകോശഃ |

യത്ര പതത്യണുകൽപഃ

സഹാണ്ഡകോടികോടിഭിസ്തദനന്തഃ || 37 ||

വിഷയത്യുഷോ നരപശവോ

യ ഉപാസതേ വിഭൂതീർന്ന പരം ത്വാം |
തേഷാമാശിഷ ഇൗശ തദനു
വിനശ്യന്തി യഥാ രാജകുലം || 38 ||

കാമധിയസ്ത്വയി രചിതാ

ന പരമ രോഹന്തി യഥാ കരംഭബീജാനി |
ജ്ഞാനാത്മന്യഗുണമയേ
ഗുണഗണതോന്യസ്യ ദ്വന്ദ്വജാലാനി || 39 ||

ജിതമജിത തദാ ഭവതാ

യദാഹ്വ ഭാഗവതം ധർമ്മമനവദ്യം |
നിഷ്കിഞ്ചനാ യേ മുനയ ആത്മാരാമാ
യമുപാസത്യേപവർഗായ || 40 ||

വിഷമമതിർന്ന യത്ര നൃണാം

ത്വമഹമിതി മമ തവേതി ച യദന്യത്ര |
വിഷമധിയാ രചിതോ യഃ
സ ഹ്യവിശുദ്ധഃ ക്ഷയിഷ്ണുരധർമബഹുലഃ || 41 ||

കഃ ക്ഷേമോ നിജപരയോഃ

കിയാനർഥഃ സ്വപരദ്രുഹാ ധർമേണ |
സ്വദ്രോഹാത് തവ കോപഃ
പരസമ്പീഡയാ ച തഥാധർമഃ || 42 ||

ന വ്യഭിചരതി തവേക്ഷാ യയാ

ഹൃദിഹിതോ ഭാഗവതോ ധർമഃ |
സ്ഥിരചരസത്തൃകദംബേഷ്വപൃഥഗ്ധിയോ
യമുപാസതേ ത്വാർയാഃ || 43 ||

ന ഹി ഭഗവന്നഘടിതമിദം

ത്വദുൾശന്നാന്നുണാമഖിലപാപക്ഷയഃ |
യന്നാമസകൃച്ഛ്രവണാത് പുൽകസകോഽപി
വിമുച്യതേ സംസാരാത് || 44 ||

അഥ ഭഗവൻ വയമധുനാ

ത്വദവലോകപരിമുഷ്ടാശയമലാഃ |
സുരജ്ജിണാ യദുദിതം താവകേന
കഥമന്യഥാ ഭവതി || 45 ||

വിദിതമനന്ത സമസ്തം തവ

ജഗദാത്മനോ ജനൈരിഹാചരിതം |
വിജ്ഞാപ്യം പരമഗുരോഃ കിയദിവ
സവിതുരിവ ഖദ്യോതൈഃ || 46 ||

നമസ്തുഭ്യം ഭഗവതേ സകലജഗ -

ത്സ്ഥിതിലയോദയേശായ |
ദുരവസിതാത്മഗതയേ
കുയോഗിനാം ഭിദാ പരമഹംസായ || 47 ||

യം വൈ ശ്വസന്തമനു വിശ്വസൃജഃ ശ്വസന്തി

യം ചേകിതാനമനു ചിത്തയ ഉച്ചകന്തി |
ഭൂമണ്ഡലം സർഷപായതി യസ്യ മുർധ്നി
തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേസ്തു സഹസ്രമുർധ്നേ || 48 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

സംസ്തുതോ ഭഗവാനേവമനന്തസ്തമഭാഷത |
വിദ്യാധരപതിം പ്രീതശ്ചിത്രകേതും കുരുദ്വഹ || 49 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യന്നാരദാംഗിരോഭ്യാം തേ വ്യാഹൃതം മേന്ദുശാസനം |
സംസിദ്ധോന്വി തയാ രാജൻ വിദ്യയാ ദർശനാച മേ || 50 ||

അഹം വൈ സർവഭൂതാനി ഭൂതാത്മാ ഭൂതഭാവനഃ |
ശബ്ദബ്രഹ്മ പരം ബ്രഹ്മ മമോഭേ ശാശ്വതീ തനു || 51 ||

ലോകേ വിതതമാത്മാനം ലോകം ചാത്മനി സന്തതം |
ഉഭയം ച മയാ വ്യാപ്തം മയി ചൈവോഭയം കൃതം || 52 ||

യഥാ സുഷുപ്തഃ പുരുഷോ വിശ്വം പശ്യതി ചാത്മനി |
ആത്മാനമേകദേശസ്ഥം മന്യതേ സ്വപ്ന ഉത്ഥിതഃ || 53 ||

ഏവം ജാഗരണാദീനി ജീവസ്ഥാനാനി ചാത്മനഃ |
മായാമാത്രാണി വിജ്ഞായ തദ്രഷ്ടാരം പരം സ്മരേത് || 54 ||

യേന പ്രസുപ്തഃ പുരുഷഃ സ്വാപം വേദാത്മനസ്തദാ |
സുഖം ച നിർഗുണം ബ്രഹ്മ തമാത്മാനമവേഹി മാം || 55 ||

ഉഭയം സ്മരതഃ പുംസഃ പ്രസ്യാപപ്രതിബോധയോഃ |
അൻവേതി വൃതിരിച്ഛേത തജ്ജ്ഞാനം ബ്രഹ്മ തത് പരം || 56 ||

യദേതദിസ്മൃതം പുംസോ മദ്ഭാവം ഭിന്നമാത്മനഃ |
തതഃ സംസാര ഏതസ്യ ദേഹാദേഹോ മൃതേർമൃതിഃ || 57 ||

ലബ്ധ്യേഹ മാനുഷീം യോനിം ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംഭവാം |
ആത്മാനം യോ ന ബുദ്ധ്യേത ന ക്വചിച്ഛമമാപ്നുയാത് || 58 ||

സ്മൃത്യേഹായാം പരിക്ലേശം തതഃ ഫലവിപര്യയം |
അഭയം ചാപ്യനീഹായാം സങ്കൽപാദിരമേതേകവിഃ || 59 ||

സുഖായ ദുഃഖമോക്ഷായ കുർവാതേ ദമ്പതീ ക്രിയാഃ |
തതോനിവൃത്തിരപ്രാപ്തിർദുഃഖസ്യ ച സുഖസ്യ ച || 60 ||

ഏവം വിപര്യയം ബുദ്ധ്യാ നൃണാം വിജ്ഞാഭിമാനീനാം |
ആത്മനശ്ച ഗതിം സൂക്ഷ്മാം സ്ഥാനത്രയവിലക്ഷണാം || 61 ||

ദൃഷ്ടശ്രുതാഭിർമാത്രാഭിർനിർമുക്തഃ സ്വേന തേജസാ |
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസന്തുഷ്ടോ മദ്ഭക്തഃ പുരുഷോ ഭവേത് || 62 ||

ഏതാവാനേവ മനുജൈർ -
യോഗനൈപുണബുദ്ധിഭിഃ |
സ്വാർഥഃ സർവാത്മനാ ജ്ഞേയോ
യത്പരാത്മൈകദർശനം || 63 ||

ത്വമേതച്ഛുദ്ധയാ രാജന്നപ്രമത്തോ വചോ മമ |
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ ധാരയന്നാശു സിദ്ധ്യസി || 64 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ആശ്വാസ്യ ഭഗവാനിത്ഥം ചിത്രകേതും ജഗദ്ഗുരും |
പശ്യതസ്തസ്യ വിശ്വാത്മാ തതശ്ചാന്തർദധേ ഹരിഃ || 65 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ഷഷ്ഠസ്കന്ധേ ചിത്രകേതോഃ പരമാത്മദർശനം നാമ
ഷോഡശോധ്യായഃ ||